ONS MARKENBOEK

EXTRA EDITIE

Uitgave bij de millenniumeditie
expositie 5 februari 2000

Gorssel, februari 2000
18e jaargang, no. 1A

ISSN: 0169-5819

ONS MARKENBOEK

Uitgave van de oudheidkundige vereniging De Elf Marken te Gorssel.

De vereniging is opgericht op 27 september 1983 en heeft ten doel "de beoefening van de geschiedenis in het algemeen en in het bijzonder die van de gemeente Gorssel, waaronder mede wordt begrepen het grondgebied van de gehele, huidige en vroegere, burgerlijke gemeente Gorssel alsmede de bevordering in zo breed mogelijke kring van de belangstelling voor de geschiedenis van de gemeente Gorssel in al haar aspecten".

BESTUUR

Voorzitter : Mevr. W.J. Holtslag-Harkink, Blauwedijk 11
7218 BJ Almen tel 0575 432058

Secretaris : W. van de Kamp, Lochemseweg 38
7214 RK Epse, tel 0575 493037

Penningmeester : H.F. Bruil, Molenweg 22
7213 XG Gorssel, tel 0575 491822

Leden : R. Boschloo, Hogenkampsweg 3
7218 BT Almen, tel 0575 431261
H.A. Klein Ovink, Wittendijk 6
7216 PL Kring van Dorth tel 0573 221317
J. Nijenhuis, Wunderinklaan 3
7211 AG Eefde, tel 0575 515761
J. Pasman, Heideweg 14
7217 TE Harfsen, tel 0573 431248
A.M. de Ruiter, Joppelaan 14
7213 AC Gorssel, tel 0575 492139
Mevr. F. Woertman-Derks, du Tourweg 24
7214 AL Epse, tel. 0575 492021

REDACTIECOMMISSIE

Voorzitter : A.M. de Ruiter, Joppelaan 14
7213 AC Gorssel, tel 0575 492139

Leden : N. Kuik, Het Wilgert 8
7214 AV Epse, tel 0575 493170
H. Meedendorp, Elfuursweg 22
7213 EN Gorssel, tel 0575 492074

ONS MARKENBOEK

18e jaargang, no. 1A, februari 2000

INHOUD

blz.

Voorwoord burgemeester 3

Voorwoord van het bestuur bij dit millennium Markenboek 4

Vitrine 1
Het dorp Eefde, gegroeid uit vier marken
door H.J. Jansen op de Haar 5

Vitrine 2
Het dorp Gorssel
door H.F. Bruil 13

Vitrine 3
Epse
door W. van de Kamp 21

Vitrine 4
Joppe
door W. van de Kamp 28

Vitrine 5
Kring van Dorth
door H.F. Bruil 35

Vitrine 6
Het kerspel of kerkdorp Almen
door H.J. Jansen op de Haar 40

Vitrine 7
Harfsen, het dorp dat verhuisde
door H.J. Jansen op de Haar 46

VOORWOORD

Graag voldoe ik aan het verzoek een voorwoord te schrijven bij de catalogus die de historische tentoonstelling van De Elf Marken begeleidt. In het kader van de aandacht die de millenniumwisseling krijgt, mag een historische terugblik niet ontbreken. De Elf Marken als historische vereniging is bij uitstek het orgaan dat hieraan aandacht kan besteden. Deze catalogus beoogt niet alleen een toelichting te geven op deze tentoonstelling, maar heeft mede tot doel een bescheiden naslagwerk te zijn. Het verleden van Gorssel – of het een millennium of een eeuw beslaat – is het verleden van een samenleving. Het "samen leven" van mensen in dorpen en buurtschappen.

Als een Gorsselnaar uit 1899 ons huidige Gorssel zou kunnen bekijken, dan zijn er zeer weinig punten van herkenning. De twintigste eeuw heeft zich gekenmerkt door stormachtige ontwikkelingen op velerlei gebied. Communicatie, volgens Van Dale het geestelijk met elkaar verkeren, is een sleutelbegrip geworden en zal dat in versterkte mate blijven in deze eeuw. Gemeenschap, gemeente, commune, het zijn aan elkaar verwante begrippen die sinds enkele eeuwen onder de naam Gorssel bekend zijn. In die eeuwen hebben tienduizenden mensen op ons huidige grondgebied geleefd. Vaak onder voor ons ondenkbare omstandigheden. Deze tentoonstelling schenkt hieraan aandacht, plaatst Gorsselnaren in hun historische context, ontrukt ze voor de duur van de tentoonstelling aan de vergetelheid, om daarna veilig voort te bestaan in de archieven van De Elf Marken. Aan het begin van de volgende eeuw maken wij, bezoekers van deze millenniumtentoonstelling, daar vrijwel zeker deel van uit, maar dan gedigitaliseerd. Maar wel als Gorsselnaren, als mensen die communiceren.

Ik wens u veel plezier en genoegen toe bij uw wandeling door de geschiedenis van onze gemeente.

Gorssel, november 1999,
de burgemeester van Gorssel,

N. Meerburg

VOORWOORD VAN HET BESTUUR BIJ DIT MILLENNIUM MARKENBOEK

Het schrijversteam heeft geprobeerd aan de hand van de tentoongestelde foto's, aangevuld met foto's in dit boekje, een beschrijving te geven van de dorpen/buurtschappen Almen, Eefde, Epse, Gorssel, Joppe, Harfsen en Kring van Dorth.
We hopen hiermee een indruk te hebben gegeven van de ontwikkeling die de gemeente Gorssel in de twintigste eeuw heeft doorgemaakt, hoewel hier en daar ook de daaraan voorafgaande tijd niet onvermeld kon blijven.

Bent u geïnteresseerd in geschiedenis en in het bijzonder in die van Gorssel? Meldt u dan aan als lid van onze vereniging.
"De Elf Marken" is een bloeiende vereniging met meer dan 600 leden. In het winterseizoen houden we in elk dorp een lezing met dia's en elk kwartaal krijgt u ons verenigingsperiodiek "Ons Markenboek" toegestuurd. We hebben verschillende werkgroepen die zich bezig houden met:

Archiefonderzoek - Fotografie - Genealogie - Bibliotheek - Excursies

WIJ ZULLEN U GRAAG NOTEREN ALS LID

Op dit moment zijn bij onze vereniging nog de volgende boeken te koop:

Van Gerstlo tot Gorssel, prijs f. 19,75
Johan Derk Baron van der Capellen tot den Pol, prijs f. 15,-.

Vitrine 1

HET DORP EEFDE, GEGROEID UIT VIER MARKEN

H.J. Jansen op de Haar

Het dorp Eefde is ontstaan uit de marken Angeren, Rijsselt, Wolfeler en Eefde.
Kerkelijk behoorde Eefde tot 1944 tot de Nederlandse Hervormde Kerk van Warnsveld, daterend uit de twaalfde eeuw. Warnsveld was de moederkerk van Vorden en Almen en waarschijnlijk ook van Zutphen.
Zoals gezegd kwam Eefde voort uit de vier genoemde marken en misschien daardoor is het dorp in het verleden een lappendeken geworden. Het begon al in de jaren zestig van de negentiende eeuw met de aanleg van de spoorlijnen Zutphen-Deventer en Zutphen-Pruisische grens, zoals de lijn naar Hengelo werd genoemd. Ongeveer twintig jaar later volgde de lijn Zutphen-Winterswijk.
Vanaf 1829 liep de koninklijke weg, beter bekend als de rijksweg, door Eefde van Deventer naar Zutphen. Eefde werd door deze verkeerswegen in stukjes gesneden, zodat er een "lappendorp" ontstond. Alleen een verkeersweg over water ontbrak nog, maar in het jaar 1919 kwam een wet tot stand, waarin de aanleg van scheepvaartkanalen naar Twente urgent werd geacht. Vanaf 1927 kwamen deze plannen in een stroomversnelling en na vele besprekingen, plannen en voorbereidingen werd op 17 februari 1930 begonnen met het graven van het Twente-Rijnkanaal vanaf de IJssel nabij het Fort De Pol, dat toen nog in de gemeente Gorssel lag. De Polbeek vormde de grens met Zutphen. Dit kanaal werd de vijfde doorsnijding van het dorp Eefde. Op 10 oktober 1930 werd er een excursie belegd door de hoofdingenieur van de Dienst Twente-Rijnkanalen van Rijkswaterstaat, dr.ir. L.R. Wentholt, naar de eerste graafwerken aan de zuidwestkant van Eefde.
Door deze aanleg moesten vele woningen en boerderijen het veld ruimen. In Eefde waren dit onder meer twee eeuwenoude boerderijen, namelijk "Brinkman" van A. Hazelekke in de Raadhuisstraat en de "Dammerboer" van de familie Reinders/Rouwenhorst aan de Kapperallee.
De woningen aan het Lange Pad, ten noorden van de sluis, werden alle onteigend, doch in werkelijkheid werden ze gebruikt door personeel dat bij de bouw van het kanaal was betrokken. Naderhand

Bezichtiging van de graafwerkzaamheden aan het kanaal op 10 oktober 1930 door de hoofdingenieur / directeur van de Dienst Twente-Rijnkanalen van Rijkswaterstaat te Zutphen. Op de foto van links naar rechts: L.R. Wentholt, burgemeester van Gorssel, dr. J. van der Hoeven, wethouder van Gorssel en dr.ir. L.R. Wentholt, hoofdingenieur van Rijkswaterstaat. Op de achtergrond de Eefdese brug in de rijksweg van Eefde naar Zutphen

Dammerboer: een prachtige oude Saksische boerderij, compleet met onderschoer en stoltenberg. Deze boerderij verdween in het kanaal ten westen van het sluizencomplex

woonde er het sluispersoneel. Thans resteren er nog twee.
De sluis en de bruggen werden gebouwd voordat het kanaal was gegraven. De spoorbrug aan de Mettrayweg stond kant en klaar in het weiland. De Almense brug stond midden in het bos, echter nog zonder opritten. Deze laatstgenoemde brug werd op 8 december 1931 in gebruik genomen (foto's 9 en 10, en 15 en 17).
Er werd in het verleden vaak beweerd, dat het kanaal met de hand zou zijn gegraven, doch de grote machines, met onder andere een excavateur, bewijzen dat niet alleen de schop er aan te pas kwam (foto's 12, 14, 15 t/m 18). Bovendien kwam de grote werkloosheid in onze gemeente niet in 1929, maar pas in 1933/1934 en volgende jaren. Sommigen zagen het graven aan het kanaal als een soort van werkverschaffing.
In de kop van het kanaal, nabij de IJssel, werd een voorhaven aangelegd, zodat zoveel mogelijk materiaal per schip kon worden aangevoerd. De foto's 11 en 13 hebben hierop betrekking.
Alleen al van de eigendommen van de gemeente, wegen en paden, verdween ruim vijf hectare in het kanaal. Hiervoor ontving de gemeente f 2.895,-.
Op 1 juli 1933 werd het gemaal nabij de sluis te Eefde in werking gesteld. Het kanaal was bevaarbaar tot Lochem. De dijken waren echter nog niet ingeklonken, zodat men veel last kreeg van doorlekkend water op de aanliggende gronden.

De nog niet besproken foto's volgen hieronder:

1. Bij dit gezicht op de sluis ziet men links de huizen aan het Lange Pad, dat liep van de Kapperallee naar de boerderij Nijveld van de familie Ebbink. Rechts van de sluis de Voorster molen of de molen van Lok. Er staat verder nog een dienstwoning van Rijkswaterstaat op het sluisterrein, die men echter nog net kan zien op foto 2 (links).

2. Gezicht vanaf de oostkant van de sluis, met links de dienstwoning.

3. Brug vanaf de Zutphense kant genomen: links onder de brug de huizen aan de Rustoordlaan. In het midden (in de verte) het pompstation of het gemaal nabij de sluis. Deze brug is de tweede brug, omdat de eerste, oorspronkelijke brug vóór de bevrijding in april 1945 werd opgeblazen en in het kanaal verdween. Een fietspontje deed lange tijd dienst als verbinding naar Zutphen.

De coöperatieve Stoomzuivelfabriek "Eefde" in het voorjaar van 1988. De toen aangelegde parkeerplaats is op de oude Nachtegaalstraat gelegd, die voordien op de Zutphenseweg uitkwam. De Nachtegaalstraat komt nu via de Beeklaan bij de verkeerslichten op genoemde weg

Huize Den Dam wordt reeds genoemd in 1399 als Johan van der Capellen wordt beleend met het goed Ten Dammen door de Hertog van Gelre. Er liep een beek vanuit Harfsen langs De Boedelhof naar Den Dam. Hier heeft ook een watermolen gestaan en de naam Den Dam is mede hierdoor verklaard, aangezien meestal een dam nodig is om het water op te houden voor de molen. Vermoedelijk was in 1399 de molen niet meer in functie. Het genoemde beekje is met de komst van het Twentekanaal verdwenen. Voor die tijd had het een uitloop in de Polbeek

4. De sluis in vóóroorlogse omgeving.

5. Een mooi plaatje van het Lange Pad.

6. Sleepboot met pijp ligt afgemeerd en in het midden wordt de sleep weer geformeerd, na het passeren van de sluis.

7. Nostalgisch plaatje: een melkrijder bracht met paardentractie de melk naar de zuivelfabriek. De melkbussen zijn tot 31 oktober 1977 in gebruik geweest.

8. De eerste Eefdese brug in de jaren dertig.

19 t/m 22. Het graven van de sluisput in Eefde was een heel karwei. Westelijk van de sluis moest rekening worden gehouden met de wisselende waterstand in de IJssel, terwijl er een hoogte moest worden bereikt van de waterstand aan de oostkant van de sluis van +10 meter boven NAP. Rekening houdend met de drempel van 2 meter, kreeg de sluis een verval van 2 tot 8 meter. Een schip dat uit de IJssel kwam moest naar een hoogte worden gebracht van +10 m NAP.
De meerpalen werden tegelijkertijd gemaakt en via het water op hun definitieve plek gebracht en daar verankerd.

Bij de vorenstaande bespreking is gebleken op welke wijze er een vijfde doorsnijding werd toegevoegd aan de vier hieraan voorafgaande door de aanleg van het Twente-Rijnkanaal door Eefde. Het zuidelijk deel van Eefde is nu alleen per brug bereikbaar. Er was echter ook een groot winstpunt te melden: Eefde werd verlost van de wateroverlast bij het inwerkingtreden van de Baakse Overlaat, die bij hoogwater gebruikt werd. Vanaf die tijd werd bij hoog water het water afgevoerd in de benedenloop van het Twentekanaal. Door dijkverzwaring en dijkverhoging kon ook de Baakse Overlaat worden gedicht. Deze wateroverlast behoort nu definitief tot het verleden.
Het verleggen van de rijksweg zal opnieuw weer de nodige onrust wekken bij de inwoners en ook dit zal weer een pijnlijke operatie worden. Misschien kan een goede anesthesioloog de pijn wat verzachten, maar het wordt wel de zesde ingreep in de gemeenschap Eefde.
Begrijpelijk is, in dit licht bezien, het hevige protest tegen de noordtak van de Betuwelijn in onze gemeente. Gelukkig is dit gevaar voorlopig afgewend en naar we hopen voorgoed.

De twintigste eeuw gaf meer pijnlijke momenten voor Eefde: in 1914 werd het raadhuis naar Gorssel verplaatst. In dit raadhuis kwam in 1907 de eerste telefoonaansluiting voor het gemeentebestuur.
De Eerste Wereldoorlog bracht in 1918/1919 vluchtelingen naar ons dorp, die werden geherbergd in de Wilhelminaschool.
Eefde verloor twee bekende hotels, hotel De Laatste Stuiver en hotel Rustoord. Was De Laatste Stuiver eeuwenoud, de concurrent Rustoord was maar een kort leven beschoren. Het hotel verdween in het begin van de twingste eeuw en werd de woning van dr. J. van der Hoeven, de eerste chirurg van het Algemeen Ziekenhuis aan de Coehoornsingel in Zutphen. Dr. Van der Hoeven was jaren wethouder van de gemeente Gorssel. Huize Rustoord is in 1952 afgebroken en er kwamen drie luxe flatgebouwen voor in de plaats met de naam Princehof.
De oorlogstijd bracht door de vele verkeerswegen, drie spoorlijnen, kanaal en rijksweg, veel beschietingen en bombardementen met zich mee, terwijl in de winter 1944/1945 het gevaar toenam door het afvuren van de V1's.
Ook in Eefde was geen industrie. Wel was er in 1894 een coöperatieve melkfabriek opgericht, die geleidelijk werd uitgebreid. De productie steeg naar 35 miljoen kg. melk per jaar in 1970. Het personeelsbestand steeg naar 200 personen, maar toch bleek het bedrijf niet in staat zich te handhaven. Door steeds verdergaande fusies moest ook "Eefde" worden gesloten, een fabriek waarvan bekend was dat zij de beste kwaliteit boter had van Nederland. De melkaanvoer was inmiddels gestegen naar 120 miljoen kg. en de omzet van consumptiemelk naar 60 miljoen kg. per jaar. De modernisering ging steeds verder tot in 1985 bekend werd gemaakt dat de fabriek ging sluiten. Zo kwam de dag dat op 30 maart 1988 de laatste melk werd verwerkt in één van de modernste melkinrichtingen in Nederland. Deze sluiting was een klap die voor Eefde hard aankwam, want sedert het begin van de twintigste eeuw was deze fabriek een begrip voor Eefde. De tijd stond even stil, omdat de stoomfluit van de fabriek 's morgens en 's middags de tijd aangaf en hem nu het zwijgen werd opgelegd. De schoorsteen herinnert ons nog aan de dagen van weleer.
Niet alleen de zuivelfabriek verdween, maar ook verschillende mooie buitenplaatsen, waaraan Eefde rijk was, zijn niet meer particulier bewoond. We noemen Huize De Voorst, Het Spijk, Het Elze en De Wolzak. Gelukkig zijn er ook enkele gebleven en wel de huizen Den Dam, Het Klaphek, Het Barge en gedeeltelijk nog Het Haveke. Het Elze werd door oorlogsomstandigheden verwoest en

niet meer opgebouwd. Alleen het Elzerbos bestaat nog en past nog als goed onderhouden bos in ons prachtige coulissenlandschap. De Wolzak werd afgebroken in 1951. Er kwam een bungalowpark voor in de plaats. De Boedelhof werd als boerderij gebruikt, doch werd in de loop van de tijd gedegradeerd tot clubhuis van de hockeyclub. Het Spijk en De Voorst hebben een andere bestemming gekregen en vervullen nu een eigen taak in onze gemeenschap Eefde.
In de loop der tijden heeft ook het vervoer veranderingen ondergaan. In het begin van de twintigste eeuw waren er verschillende vervoersdiensten per paard en wagen, onder meer Rood, Klein Nagelvoort en Korenblik. De paarden werden vervangen door vrachtauto's en de beurtdiensten door Van Gend en Loos.
Ook het personenvervoer onderging wijzigingen. Zo werd de paardentram, die opgericht was in 1889, in 1919 opgeheven. Deze liep vanaf de Wijnhuistoren in Zutphen tot voorbij hotel Rustoord. Behalve personenvervoer werden er ook pakjes bezorgd van de winkels uit Zutphen voor de bewoners aan de Deventerweg en Eefde. Hiervan werd druk gebruik gemaakt. In 1920 werd het vervoer overgenomen door de omnibusmaatschappij AMOVAM, die het personenvervoer uitvoerde met oude dubbeldeksbussen uit Londen. Deze maatschappij hield het ook al gauw voor "gezien" (1922) en werd opgevolgd door de heer Bruil, die er wél wat in zag. In 1941 is zijn florerende bedrijf overgegaan in handen van de Geldersche Tramwegen. De heer Bruil had het dus goed gezien.
Door het samengaan van de Hervormde Gemeente met de Gereformeerde Gemeente verloor het dorp in 1998 het in 1936 gebouwde "Witte Kerkje" aan de Kerklaan. Dit verlies werd niet gecompenseerd door de woningen die er nu zijn gebouwd.
In 1938 werd de Detmerskazerne gebouwd, die in 1940 gereedkwam. Het was pijnlijk dat de eerste daar gelegerde militairen van de Duitse Wehrmacht waren. De bezettende macht maakte dankbaar gebruik van de zojuist gereedgekomen kazerne en in de oorlog waren de kazerne en het sluizencomplex vaak het doelwit van de geallieerde vliegtuigen. De nieuwe kazerne strekte niet tot zegen voor het dorp Eefde. Gelukkig is de verhouding na de oorlog zeer gewijzigd en zijn de bange dagen in de vergetelheid geraakt. In de Kerklaan en aan de Schoolstraat zijn in de jaren vijftig woningen gebouwd voor het militaire personeel.
Na de Tweede Wereldoorlog zijn er veel woningen gebouwd aan de Boedelhofweg en Kapperallee. Het Oranjekwartier en de Nachtegaalstraat werden uitgebreid en ook de Bargekamp werd ontsloten voor de bouw van eigen woningen. Daarnaast kreeg de Papaverhof

een contingent huurwoningen, zodat het dorp Eefde in de twintigste eeuw flink is gegroeid.
De bouw voor de senioren kreeg uitdrukking in de Beekweide en in de Beeklaan. Ook het Spijk kwam deze eeuw nog van de grond, waardoor de oudere mens in dit dorp niet werd vergeten, noch met zijn woongenot, noch in zijn verzorging.
De verenigingen en instellingen in Eefde wachten nu nog op de bouw van het Dorpshuis nabij de Ontmoetingskerk. Verlangend wordt uitgezien naar de eerste steenlegging in het jaar 2000.

Het verdwenen "Witte Kerkje" aan de Kerklaan. Het werd in 1998 afgebroken en op die plek zijn nu woningen gebouwd

Vitrine 2

HET DORP GORSSEL

H.F. Bruil

Het dorp Gorssel is ontstaan uit de marken Gorssel en Eschede, die in respectievelijk 1837 en 1842 zijn opgeheven. De eerste burgemeester was J.J. de Vuller. Het gemeentewapen werd op 1 april 1853 aan Gorssel toegekend. Het is een schild van goud met een azuurblauwe wachttoren. Deze wachttoren herinnert aan het koerhuis aan de Koerhuisbeek op de grens met Deventer. De naam is in de loop der eeuwen nogal eens gewijzigd: in de dertiende eeuw "Gerstlo" en, met onder meer namen als "Gorstelo", "Gorsselo", "Garstelle", is het uiteindelijk Gorssel geworden.
Als we bekijken waaruit het dorp aan het begin van de twintigste eeuw bestond, dan concentreerde de bebouwing zich voornamelijk langs de rijksweg Deventer-Zutphen met in het buitengebied de vele boerderijen. Deze weg, vroeger deel uitmakend van het net van "koninklijke wegen", is in 1829 verhard. Daarvoor was het een zandweg met, vooral 's winters, alle ellende van dien.
Gorssel was, evenals nu, een dorp zonder industrie en geliefd bij rustzoekers. We hadden in 1912 reeds een VVV! In de brochure uit dat jaar blijkt dat het hier gezond verblijven was. Citaat: "... als Uwe levensomstandigheden dit veroorlooven er Uwe vacantie door te brengen of Uwe geschokte gezondheid te herstellen, wat tegenwoordig door velen reeds geschiedt.....". Gorssel werd terecht geprezen, want met zijn prachtige omgeving had het veel te bieden: uitstekende hotels en pensions, die met het openbaar vervoer goed te bereiken waren. Al sinds 1865 was er een spoorwegstation in Joppe, waarvan ook door dagjesmensen druk gebruik werd gemaakt. In dit verband is het aardig om eens enkele prijzen te noemen die in die tijd in De Roskam gehanteerd werden: pension f. 3,50 à f. 4,50 per dag, logies met ontbijt f. 1,75 en diners vanaf f. 1,30! Maar ja, toen kostte een sigaar 2 cent en een timmerman verdiende circa f. 15,- per week.
Het dorp was vanaf 1919 bereikbaar gemaakt door de omnibusmaatschappij AMOVAM die met oude dubbeldeksbussen uit Londen reed. In april 1922 werd deze dienst gestaakt en Berend Bruil, die als chauffeur/monteur dienst had gedaan op deze bussen, zag zijn kans en begon een vervoerdienst met een omgebouw-

Feestelijke opening van het tramstation op 2 oktober 1926

Hotel Pension „De Roskam"

TE GORSSEL.
TEL. INTERC. N°. 3.

Aangenaam gelegen aan den straatweg tusschen Deventer en Zutphen. Omgeven door het meeste natuurschoon, ook om zijn droge ligging aan te bevelen.

Pension in het seizoen f 3,50 à f 4,— p. dag. Vóór Juli en nà Augustus verminderd tarief. Logies met Ontbijt f 1,75. Diners — van af f 1,30. —

W C met badkamer. Boerderij annex Stalhouderij. — Automobielen-Garage.

Aanbevelend,

Eigenaar W. VAN DER MEIJ.

G. DIKKERS
BROOD EN KLEINGOEDBAKKERIJ EN KRUIDENIERSWAREN
GORSSELSCHE MOPPEN
Opname en bezorging van bestellingen
Levering van uitsluitend prima kwaliteiten

H. DOLLEMAN
Mr. TIMMERMAN EN AANNEMER, GORSSEL
LEVERANCIER VAN BOUWMATERIALEN
TEER, CARBOLEUM EN ASPHALT

D. J. HEKKELMAN, Mr. Kleermaker te GORSSEL
levert alle voorkomende Kleedingstukken op maat. Stalen op aanvraag verkrijgbaar.
HANDEL IN NAAIMACHINES.
1e klas merken Rijwielen, merk Gazelle, Eureka enz. met alle onderdeelen.

Enige advertenties uit de VVV-brochure uit 1912

de personenauto. Al gauw (10 juni 1922) werd deze vervangen door een echte bus met als chauffeur Herman Timmer. In 1923 waren er al drie diensten en werd de maatschappij ZEGO opgericht, met Berend Bruil als directeur. In 1926 werden er meer dan 200.000 passagiers vervoerd, ondanks het feit dat vanaf 2 oktober 1926 een concurentiestrijd gevoerd moest worden met de stoomtrammaatschappij Zutphen-Emmerik, die haar diensten had verlegd naar Deventer en waarbij de licentie voor Deventer van Bruil werd ingetrokken. In de procedure die volgde kreeg Bruil in 1928 bij de Raad van State zijn gelijk en kon hij de dienst Zutphen-Deventer blijven uitvoeren. In 1939 beschikte Bruil over 26 bussen. In 1941 is de ZEGO opgegaan in de Geldersche Tramwegen, waarbij Bruil mededirecteur werd van de GTW.
Door de verwoesting van de bruggen in 1945 is de tram niet meer teruggekeerd en staat het stationsgebouw te wachten op haar volgende gebruiker.
Op het gebied van verkeer is er deze eeuw een enorme ontwikkeling geweest. Een situatie als op foto 23 kun je je toch niet meer indenken. We zien hier de Zutphenseweg vanaf "Quatre Bras" met links de tabakswinkel van de weduwe Mollenhof.
Op foto 21 passeren we "de Witte Brug" in de jaren dertig, let ook op de paal met bovengrondse telefoonlijnen. Links zien we het huis "De Haar" van Brinkman de rietdekker.
Even verderop, langs het doktershuis van achtereenvolgens de artsen Remmelink, Goedhart en Dekker (foto 5), komen we bij villa de Zonnekamp (foto's 1, 3 en 4) het dorp in. Op de foto's 3 en 4 is duidelijk te zien dat een groot aantal bomen moest sneuvelen voor de aanleg van de rondweg in 1937 (foto 12).
Aan het begin van wat nu de Hoofdstraat heet zien we op foto 2 rechts de smederij van Braakman, later (eind negentiende eeuw) boerderij van G. Boschloo en nu bewoond door de familie Blommers. De naam Smitskamp is ontleend aan deze voormalige smederij.
Als we de Hoofdstraat even verlaten en via de Kerkstraat richting rondweg gaan, dan hebben we met de foto's 13 t/m 20 een mooi zicht op het dorp uit de tijd zonder en met bungalows aan de Kerkstraat.
Op de Kerkstraat sluit ook het Nijenbeekse pad aan, dit was een verbinding met slot Nijenbeek. Per fiets kon men door de enk (met een prachtig gezicht op Gorssel) door de weilanden naar de veerlieden Bruggeman en Dommerholt (waar nu het zandgat is). Per roeiboot werd men dan met fiets en al overgezet naar de Voorster kant. De hekjes die de weilanden afsloten werden gemaakt door de

firma Tuitert en gefinancierd door de plaatselijke VVV.
Op de foto's 15 en 16 zien het achterhuis van de Morrenhof, de laatste landbouwer hierop was Arend van den Vlekkert. Terug door de Kerkstraat komen we langs het oudste bouwwerk van Gorssel, de toren van de kerk. De oudste klok in de toren dateert uit 1498, waarschijnlijk is de toren in die eeuw gebouwd. De kerk is een aantal keren verbouwd, in 1928 afgebroken en herbouwd aan de noordkant en na de verwoesting tijdens het bombardement van 18 maart 1945 opnieuw herbouwd. De toren is gerestaureerd onder leiding van architect M. van Nieukerken, de tijdelijk gemeentearchitect. Sedert de Franse tijd zijn alle kerktorens gemeentelijk eigendom.
In de omgeving van de kerk vind je altijd een kroeg, en dat is in Gorssel ook zo: "De Roskam". In vroeger tijden vergaderden hier de markegenoten, in de twintigste eeuw wordt na de raadsvergadering in het gemeentehuis hier "navergaderd". Sinds 1751 is De Roskam in het bezit geweest van de familie Van der Meij, tot Harry van der Meij het hotel in 1987 aan Gerrit Nikkels verkocht. Een aantal jaren geleden werd het door Harry van den Ouweelen gekocht.
Naast De Roskam vinden we het gemeentehuis uit 1914, gebouwd op grond die gratis ter beschikking van de gemeente is gesteld door W. van der Meij. Dit was nodig om de raad gunstig te stemmen, want er was heel wat overredingskracht nodig om het huis der gemeente vanuit Eefde naar Gorssel verplaatst te krijgen. In de raadsvergadering van april 1912 viel het besluit met zes stemmen vóór en vijf tegen! De architect was A.J. Jansen en met de aanbestedingssom van f 22.700,- was de bouw een feit. Bijzonderheden in het gebouw zijn de wapens van de eerste zes burgemeesters, geschilderd op de schouw in de raadzaal en de lamp in de hal, uit 1956, van de hand van kunstsmid Willem I (W. Jonkers Sr.). Bij de uitbreiding van het gemeentehuis in 1988 heeft zijn kleinzoon Willem III het kunstwerk, verbeeldende de elf marken, gemaakt.
Naast het gemeentehuis staat het huis "Musica", gebouwd door gemeenteontvanger J. van der Meij, later bewoond door P. Plant, die de Harmonievereniging "Kunstmin" groot heeft gemaakt.
Hier tegenover vinden we "Den Oldenhof" waarin in 1898 een particuliere psychiatrische inrichting werd geopend. De leiding hiervan was in handen van Dr. Schuitemaker die de ernaast gelegen "Haytinkhof" bouwde en bewoonde. Het achter Den Oldenhof gelegen "Veldzicht" diende als zusterhuis. In 1936 is de inrichting opgeheven. Na in bezit te zijn geweest van het Aartsbisdom

Het hekje dat men weer moest sluiten tijdens de fietstocht

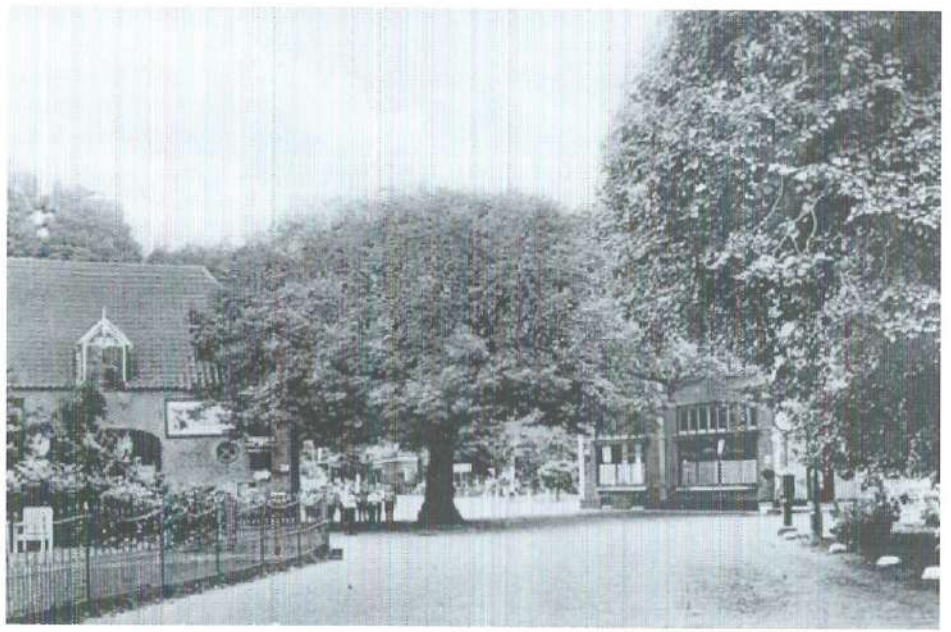

De Roskam, het kappen van de mooie linde was een misser!

Utrecht voor opleiding van de Katholieke Vrouwelijke Jeugd is het hele complex in 1953 door de gemeente aangekocht met de bedoeling er een bejaardencentrum van te maken, doch dit plan werd door de provincie afgekeurd. Daarna is het gebouw verhuurd geweest aan de PGEM als vakantieverblijf voor het personeel. Na een tijdelijke verhuur aan de Stichting Bartimeüs uit Zeist is het in 1975 verhuurd aan de Stichting Den Oldenhof, die hier een welzijnscentrum in heeft gevestigd.
De Hoofdstraat verder volgend komen we via de Bloemenkamp, waarvan het hoofdgebouw is gebouwd door de eerste huisarts (van 8 maart 1859 tot 15 september 1874) dokter J.A.H. Gooszen, terecht bij "Huize Nooitgedacht" (foto 6), een tiental jaren geleden door brand verwoest. Dit pand heeft gestaan op de plaats waar het laatste postkantoor is gebouwd; nu is er een financieringskantoor in gevestigd. Vervolgens stond naast het eerste bankgebouw van de Rabobank (het "huis van Geerdes") de woning van de familie Withagen (foto's 7 en 8). Deze woning moest het veld ruimen voor de aanleg van de eerder genoemde rondweg.
De foto's 9, 10, 11, 22 en 24 tonen ons de situatie rond "Het Elf Uur". Wellicht dat bij u de vraag opkomt: "waaraan is deze naam eigenlijk ontleend?" In diverse afleveringen van "Ons Markenboek" zijn hieraan artikelen gewijd met diverse veronderstellingen, maar de conclusie moet luiden: we weten het niet. Het juiste antwoord is tot op heden nog niet gevonden.
De foto's 9, 10, 11, 22 en 24 stammen nog uit de tijd van "Het Elf Uur" zonder verkeerslichten en een wegdek bestaande uit grote betonnen platen. Op foto 24 zien we de manufacturenzaak Van Loo en de rijwielhandel van Jansen nog in bedrijf.
Gaan we verder in de richting Epse, dan komen we bij de kruising van de Deventerweg met de Dommerholtsweg. Uit de foto blijkt dat het met de waterhuishouding in die jaren nog niet zo goed gesteld was. Eerst na de uitgebreide dijkwerkzaamheden in de jaren zeventig behoort deze overlast tot het verleden.
Uiteraard is over Gorssel nog veel meer te vertellen, hiervoor ontbreekt ons echter in dit bestek de ruimte. Het leek mij wel aardig te eindigen met een overzicht van de bevolkingsaantallen in de gemeente Gorssel vanaf 1811.

Telling in 1811	Mannen	Vrouwen	Totaal
Almen, Harfsen, Eefde	691	662	1.353
Gorssel, Epse, Oxe	524	432	956
Dorth en onderhorige buurtschappen	397	369	766
	1.612	1.463	3.075

Totaal aantal inwoners in:

1855	3.450	1970	14.191
1880	4.265	1973	14.500
1900	4.970	1974	14.545
1930	8.214	1980	14.300
1950	10.592	1999	13.277 (per oktober)

Uit deze gegevens blijkt dat het aantal inwoners van onze gemeente nu minder is dan in 1970, bovendien is de gemiddelde leeftijd hoog, oftewel we vergrijzen! Dat is, mede in het kader van de heersende fusiegolf in Nederland een zorgelijke zaak. Met het afstaan aan Deventer van Epse-Noord zijn we weer een stukje van onze gemeente kwijt. Laten we hopen dat het hierbij blijft.

Het gemeentehuis in 1914

Huize Den Oldenhof

De eerste vestiging van de Boerenleenbank (het huis van de familie Geerdes)

Hoog water november 1920. We kijken hier vanaf de Deventerweg de Dommerholtsweg in, richting Joppe

Vitrine 3

EPSE

W. van de Kamp

Epse, dorp bezijden de rivier de IJssel, is ontstaan uit de marke Epse en Dommer. Deze bestuurseenheid wordt het eerst genoemd in 1240. Een klein gebied, dat langzamerhand werd uitgebreid tot 450 ha in 1827.
Men vergaderde onder andere in herberg De Pessink. Dit gebeurde na oproep, kerkespraak aan de Bergkerk in Deventer en later ook aan de kerk van Gorssel en van Bathmen, door de markenrichter.
In 1827 besloot men tot verdeling van de gronden tussen gewaarden en ongewaarden. Belanghebbenden konden het echter niet eens worden en het heeft nog tot 19 maart 1913 geduurd voordat overeenstemming werd bereikt. Het tijdperk van de marke Epse was toen definitief voorbij en de taken werden overgedragen aan de gemeente Gorssel.
Heel langzaam werden verspreid liggende boerderijen uitgebreid met enige burgerhuizen en kwam het dorp Epse tot stand.
De naam Hassinkbos kennen wij thans allemaal. Het Hassinkbos behoorde eerder tot het landgoed Het Hassink, dat voor het eerst wordt genoemd in 1494. Het strekte zich ongeveer uit van de rivier de IJssel tot de Oxerweg en van de Elfuursweg tot de Dortherweg, omstreeks 353 ha groot. Een prachtig landgoed dus. Helaas kon het goed niet in stand worden gehouden. In 1919 viel het uiteen na een verkoping in herberg De Roskam. Uiteindelijk zijn er nu nog 18 ha overgebleven, het bovengenoemde Hassinkbos, eigendom van de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten. Het huis bleef bestaan tot 21 maart 1945. Het werd toen door geallieerde vliegtuigen gebombardeerd en een ruïne bleef over. Het huis is niet meer herbouwd.
Wat kunnen wij in Epse nog meer noemen? Afgezien van de herberg De Pessink (nu Chinees restaurant) is memorabel de Epser molen aan de huidige Lochemseweg (foto's 14 en 15). Het was een zogenaamde stellingmolen die omstreeks 1838 is gebouwd. In 1920 installeerde molenaar Rensink een oliemotor en het malen was dus niet meer afhankelijk van de wind. De windmolen kwam tot stilstand en werd niet meer onderhouden. Enige malen werd aangekondigd, dat de molen zou worden afgebroken, doch evenzovele

Napoleonseik te Epse. Onder deze eik zou Napoleon in 1811 een dutje hebben gedaan

Het restant, onderstuk, van de Epsermolen

keren werd de molen weer gered. Door het geweld in de Tweede Wereldoorlog werd de molen ook nog beschadigd en toen was het einde nabij. In 1946 werd de bovenbouw afgebroken en thans resteert alleen nog de achtkantige stenen onderbouw. Voor verder verval moet worden gevreesd.
De Lochemseweg werd in 1851 aangelegd, deels op de route van de aloude Hessenweg, de koetsverbinding tussen Deventer en het achterland (Achterhoek en Duitsland).
In 1885 liet de Geldersch-Overijsselsche Stoomtram Maatschappij (GOSM) de eerste stoomtram rijden tussen Deventer en Borculo, zowel voor goederen- als voor personenverkeer. De route was van Deventer naar Epse, afbuigend bij herberg De Pessink langs de Lochemseweg naar Laren. De locomotieven werden genoemd naar de verschillende dorpen en dus reed er ook een locomotief rond met de naam "Gorssel". Vaste haltes waren onder andere De Pessink, hotel De Buitenkamp en Tramzicht. In 1931 werd de GOSM overgenomen door de Geldersche Tramwegen te Doetinchem en werden op het traject geleidelijk autobussen ingezet. De rails bleven nog liggen en hierdoor konden tijdens de periode 1940-1945 de trams weer rijden. Dit gold ook voor de lijn Deventer-Zutphen-Emmerik, die sinds 1926 operationeel was. Bij De Pessink ging deze lijn vanaf Deventer rechtdoor naar Gorssel.
In maart 1945 moesten al deze diensten worden gestopt, het rijdend materieel was deels verwoest, afgevoerd naar Duitsland of stond ergens op "dood" spoor. De tramlijnen waren her en der vernield. Het tijdperk van de stoomtram was definitief voorbij en dat van de autobus en de vrachtwagen was aangebroken.
Bij de opkomst van de verharde wegen kwamen ook heffingen in zwang. Eigenaren van grond of plaatselijke overheden gingen tol heffen. Tussen Deventer en Epse kwam een tol bij de Koerhuistoren (grens Deventer-Gorssel) en vervolgens bij Epse aan de Lochemseweg zelfs op twee plaatsen, bij De Drie Kieften en bij hotel De Buitenkamp. De laatste twee zijn slechts kort in functie geweest, zij werden vervangen door één tol langs de Lochemseweg ter hoogte van de huidige villa De Blokkendoos. Geleidelijk raakten ze uit de tijd en verdwenen in de jaren twintig van de twintigste eeuw.
Vanaf 1914 werd onze gemeente en dus ook Epse aangesloten op het nieuwe electriciteitsnet. In het begin van de twintigste eeuw kwam de telefoon in gebruik en verschenen de telefoonpalen langs de wegen. Thans is alles ondergronds met kabels.
Het dorp Epse begon gestalte te krijgen, op 19 mei 1930 werd de eerste steen gelegd voor de Hervormde Kerk door S.C. Baronnesse

De Hervormde Kerk in aanbouw, 1930

Boerderij Stoevenbelt bij de vijver in het Epser bos

van der Feltz (van Het Hassink) en op 19 oktober 1930 werd de kerk ingewijd. Het gebouw werd in het verdere verloop van de eeuw te klein en werd verbouwd en vergroot. De kerk staat langs de Lochemseweg (foto 17). Kerkelijk hoorde Epse aanvankelijk onder de Bergkerk te Deventer. Thans vormt het kerkelijk een eenheid met de Nederlandse Hervormde kerk van Gorssel.
Epse is niet rondom een kerk gebouwd. Een eigenlijk centrum heeft het dorp dan ook niet.
In 1883 kreeg Epse een eigen dorpsschool aan de Lochemseweg. Het hoofd was meester Klumper. In 1932 werd een grotere school gebouwd aan de Hassinklaan. In deze school wordt nog steeds lesgegeven. Begonnen in boerderij Erve Bolderink (1798) aan de Kletterstraat is men via de school aan de Bathmenseweg/Oude Larenseweg (1831) dus nu definitief in het dorp Epse terechtgekomen.
Zo ziet u maar, over het dorp met de Napoleonseik is heel wat te vertellen.

Foto's in vitrine 3:

1. Deventerweg te Epse, vanaf herberg De Smid (ex Lokman) aan de rechterkant richting Deventer. Aan de linkerzijde van de weg ligt de trambaan. Op de achtergrond de boerderij van Wiltink aan de Waterdijk.

2. De Zutphenseweg te Epse. Links staat De Smid en in de verte de molen van Epse.

3. Uitspanning Lokman te Epse. Een café, een uitspanning en een smederij. Later werd de naam veranderd in De Smid.

4. Café-Restaurant De Smid te Epse. Op de plaats van de oude uitspanning Lokman, aan de Deventerweg. Een thans niet meer weg te denken chauffeurscafé, waar je 's zomers ook een heerlijke pannenkoek kunt eten.

5. Weg naar Het Hassink ofwel de Lochemseweg genomen vanaf De Pessink. Rechts staat de kruidenierswinkel van de familie De Weerd. Dit pand is sinds 1646 bekend als Tabbert of Tabberieje. In 1992 stopte dit bedrijf en het gebouw werd in januari 1993 afgebroken.

6, 7, 8, 10, 11 en 12 zijn alle gezichten op herberg De Pessink,

Restanten van de particuliere schietbaan "Standhurst", gelegen ten westen van de Olthoflaan tussen Oude Larenseweg en Dortherweg. Deze baan werd gebruikt voor kopers van jachtgeweren bij de firma Visser, Engestraat te Deventer

De school van Epse, gebouwd in 1883. Een toen modern gebouw met drie leslokalen en echte wc's

bekend sinds 1494. Rustplaats voor reizigers, stopplaats voor de stoomtram en drinkplaats voor paarden.

13. De Lochemseweg te Epse. Vanaf het kruispunt bij De Pessink in de richting van het dorp. Rechts de winkel van de familie De Weerd en links het boerderijtje De Hermitage (voorheen katersteede Altena).

14, 15. Twee prachtige opnamen van de Epser molen, een stellingmolen uit 1838. Vanaf 1920 raakte de molen in verval en tenslotte werd in 1945 het bovenstuk afgebroken.

16. De Lochemseweg met de kruidenierswinkel De Spar aan de rechterzijde. Iets verder staat de katerstede Altena en aan de linkerzijde de vroegere winkel van De Weerd. Op de achtergrond zijn de huizen langs de Deventerweg te zien.

17. De Hervormde Kerk in Epse, nog vóór de verbouwing, met de tramrails voor de deur. Toen rust en stilte nog heel gewoon was.

18. Lochemseweg te Epse genomen vanaf De Pessink. Links het huis van timmerman Kloosterhaar waar nu het bedrijf van Haarman is gevestigd.

19. De viersprong te Epse: de kruising Lochemseweg/Oude Larenseweg/Hassinklaan, met Huize De Bosch Hoek.

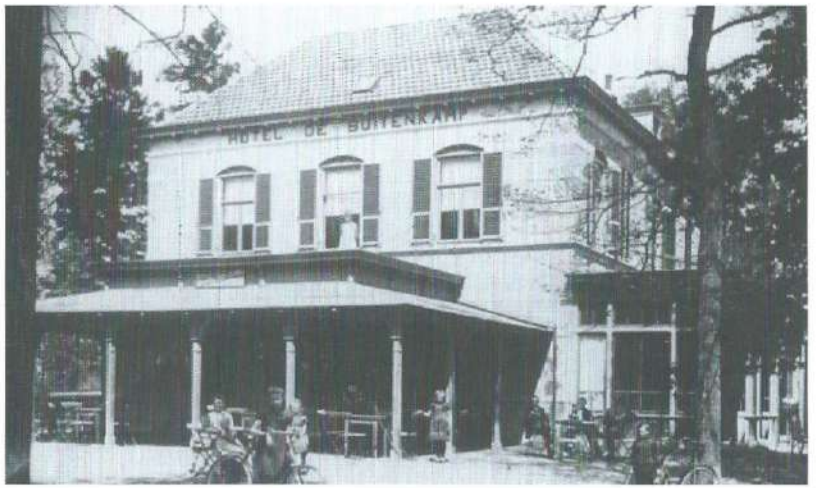

Hotel De Buitenkamp aan de Lochemseweg. Tevens halte van de stoomtram. Hier werd in en na de oorlog ook nog gymnastiekles gegeven. Ook hadden er tijdelijk enige families onderdak gevonden. Kort na de oorlog is het gebouw afgebroken

Vitrine 4

JOPPE

W. van de Kamp

Joppe ligt op het kruispunt van de vroegere marken Eschede, Harfsen en Eefde. De markenpaal aan de Eikeboomlaan markeert dit punt. Een ander kruispunt is nabij de boerderij Het Diekman aan de Joppelaan, kruispunt van de marken Gorssel, Epse, Harfsen en Eschede.
In Joppe staat thans de rooms-katholieke kerk centraal. Het voorlopig kerkbestuur gaf in 1866 opdracht tot het bouwen van deze neogotische kerk met een 41 meter hoge toren. Deken Huberts van Zutphen legde op 4 juni van dat jaar de eerste steen en op 27 januari 1868 was de kerk klaar. De kerk werd opgedragen aan Onze Lieve Vrouw ten Hemelopneming. De bewoners van het kasteel Joppe hebben bij de totstandkoming een initiërende en belangrijke rol gespeeld. De familie van Hövell tot Westervlier was de drijfveer op de achtergrond.
In de volgende jaren werden kerk en interieur vervolmaakt. Helaas werd de kerk eind 1944 enkele keren kort na elkaar getroffen door een bombardement. Na de oorlog werd de kerk hersteld. In 1992 en 1993 werden het gebouw en de toren gerestaureerd en in 1994 werd de kerk door kardinaal Simonis opnieuw ingewijd. M.A. van Crimpen was met ingang van 10 februari 1868 de eerste pastoor, in 1988 kwam de zestiende pastoor, de heer W.J.J. Grondhuis. Tijdens de Tweede Wereldoorlog was A.B.J.M. Verholt pastoor, een niet onbekende naam in Gorssel (foto's 12 t/m 16). Naast de kerk werd de pastorie gebouwd. Achter de kerk is de begraafplaats met onder andere de namen van illustere Joppenaren.
Kasteel Joppe is omstreeks 1740 gebouwd op de plaats van een oudere hofstede. De geschiedenis van huis en bewoners is eerder beschreven door H.J. Jansen op de Haar in de markenboeken van januari 1998 en januari 1999.
Huis te Werken aan de Joppelaan is zijn bestaan begonnen als zomerhuis van de familie Van Nieukerken en later werd het huidige huis gebouwd.
Op de hoek Joppelaan/Huzarenlaan stond Huize Ine, gebouwd in 1902 als Huize Mon Désir. De laatste jaren was het in gebruik als

Het station van Gorssel te Joppe. Duidelijk zijn hier de vele spoorrails te zien in verband met de laad- en losplaats

Hier staat de goederentrein gereed voor afhandeling

verpleeghuis. Eind 1998, begin 1999 is het huis afgebroken. Op deze plaats is men nu begonnen met de bouw van een huis met luxe appartementen. De oude naam Mon Désir zal terugkeren.
Naast het station, uit 1865, kwam in 1882 het Stationskoffiehuis, dat thans bekend is als Bosrestaurant (foto's 1 t/m 6).
Het station van Gorssel stond in Joppe. Het was een stationsgebouw van de klasse 5. Na de oorlog is het afgebroken en de trein dendert nu op volle snelheid over het traject Deventer-Zutphen, zonder te stoppen (foto's 9 t/m 12).
Tegenover de kerk werd in het laatste kwart van de negentiende eeuw het Hotel De Eikeboom gebouwd. Dit hotel groeide uit tot een landelijk bekend en gerenommeerd hotel, waar het goed toeven was. Het was goed bereikbaar via de trein en gaf verder de rust van de bossen (foto's 17 t/m 24). Wegens gebrek aan opvolging is het hotel in 1961 afgebroken. Op het terrein werden vervolgens door de Stichting St. Walburgis te Zutphen bejaardenwoningen gebouwd. Het was de bedoeling, dat oude agrariërs na bedrijfsbeëindiging hier kwamen wonen. Het geheel werd gemarkeerd door een beeld van een rustende boer in karakteristieke houding tijdens vespertied.
In 1966 werd Joppe verblijd met een katholieke school onder regime van de Deventer Stichting Sint Bernardusscholen. Deze school brengt weer jonge stemmen in Joppe, diagonaal tegenover de bejaardenhuizen.
Ook Joppe was gezegend met een tol, vlakbij de spoorlijn. Het aangebouwde uitkijkhuisje is nog te bewonderen (foto's 7 en 8).
Wat nog verder van deze buurtschap te vertellen? Nog iets over het theehuis met ijskelder achter het kasteel of over de herberg De Drie Kieften? De eerder genoemde markenboeken geven een volledig beeld van hoe het vroeger in Joppe toeging. De huizen en boerderijen worden daarin genoemd en beschreven.
Als laatste wil ik nog de V1-baan noemen aan de Schapendijk. Van hieruit werd de haven van Antwerpen beschoten en werd tevens Joppe zelf onveilig gemaakt. Menige V1 raakte uit de koers en kwam voortijdig op de grond, soms met veel schade en soms als blindganger.

Foto's in vitrine 4:

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 en 8. Stationsweg-Spoorweg-Joppelaan, een lange smalle weg van Joppe naar Gorssel. Op deze foto's is duidelijk te zien hoe bosrijk Joppe destijds was. Het Stationskoffiehuis is vele keren verbouwd en is thans Bosrestaurant. Op deze foto ligt het

Vespertied

De kerststal naast de kerk, al ongeveer 25 jaar een trekpleister

nog geheel alleen, zonder buren. Op foto's 7 en 8 is de tol duidelijk te zien. Het huis staat er nog altijd en hier wordt 's zomers jam gemaakt voor een goed doel.

9, 10 en 11. Het station van Joppe gelegen aan de spoorlijn Deventer-Zutphen werd gebouwd volgens bestek van 1863. In 1914 werd het gebouw verbouwd en uitgebreid. Het werd in mei 1938 gesloten en per 10 juni 1940 weer opengesteld. Op 5 januari 1941 werd het gesloten voor reizigers en op 30 mei 1965 ook voor goederen. Het gebouw is vervolgens afgebroken.

12. Spoorwegongeluk langs het Spoorpad tussen Gorssel en de halte Epse in het jaar 1902.

13. De Stationsweg in Joppe. Aan de rechterzijde is nog juist de pastorie van de kerk zichtbaar. Aan de linkerzijde is de uitbouw van de tol te zien.

14. De Joppelaan heette hier nog Kerklaan, een naam bedacht door de fotograaf.

15. Prachtig gezicht op de toren. De gouden haan is helaas niet zichtbaar. Op de voorgrond staat "De Wingerd".

16. De Kerklaan heet hier Spoorlaan, met rechts weer de pastorie.

17 t/m 24. Allemaal plaatjes van Hotel De Eikeboom. Samen met de speeltuin was dit een hoogwaardige attractie. Vele "westerlingen" kwamen hier rust zoeken en genieten van de stilte van de bossen. Het is een geluk, dat de noordtak van de Betuwelijn niet doorgaat. Er is nog steeds stilte in Joppe, behalve als in het voorjaar de kikkers in de vijver van het kasteel luidkeels kwaken.

De markenpaal aan de Eikeboomlaan, Eschede, Eefde en Harfsen

De theekoepel van kasteel Joppe is na vernieling gerestaureerd. Onder de koepel is een ijskelder

Een foto van de afbraak van Huize Ine, 1998/99.
Hier komt nu een appartementengebouw met de oude naam Mon Désir

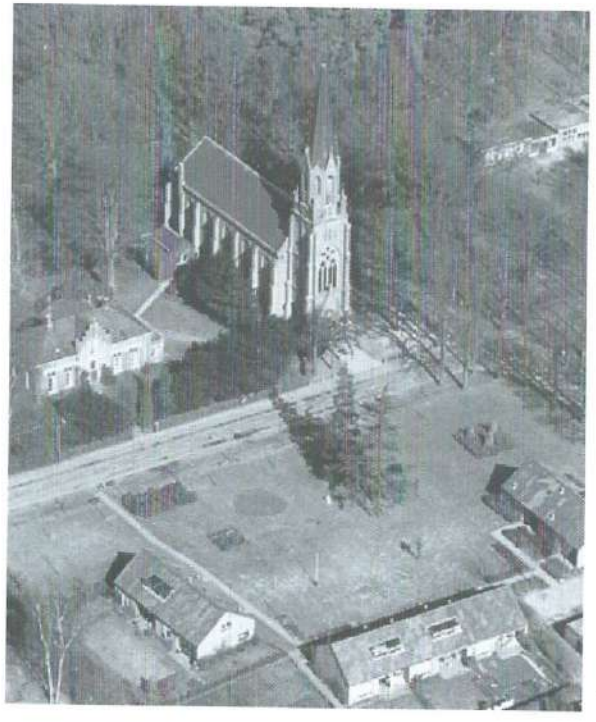

De kerk in volle glorie

Vitrine 5

KRING VAN DORTH

H.F. Bruil

Kring van Dorth bestaat uit de marken Dorth en Schoolt en is het noordelijkste deel van onze gemeente. De grens met Overijssel wordt daar gevormd door de Schipbeek vanaf het punt waar de Bolksbeek in de Schipbeek stroomt tot aan het punt waar de grens even over de beek wipt en ter hoogte van de Wippertdijk weer terugkeert naar de zuidkant van de Schipbeek. Voorts zoekt hij zijn weg naar de Dortherbeek, die verder tot in Epse als grens wordt aangehouden, totdat via de Koerhuisbeek de IJssel wordt bereikt. De oostgrens met Markelo wordt gevormd door de Bolksbeek en verder met de gemeente Lochem. In het Overijsselse deel liggen de grensgemeenten Holten en Bathmen.
De marke Schoolt ligt het verst van het gemeentehuis verwijderd. Die afstand is een stuk kleiner geworden sedert het gemeentehuis in Gorssel werd gevestigd. Voor een huwelijk moest men voordien naar het raadhuis in Eefde en dat gebeurde in die tijd met paard en wagen. Toch is nu de afstand nog altijd 20 km tot aan de uiterste grens met Markelo.
Het gedeelte tussen De Wippert en de grens met Markelo heet van oorsprong "De Bloemendal" en was in het begin van de twintigste eeuw in handen van twee eigenaren, die er niet woonden. Deze besloten in 1909 het geheel te verkopen, het was toen ruim 74 hectaren groot. De boerderij De Bloemendal is toen door de bewoner gekocht en is nog steeds in handen van deze familie. Het was vroeger een herberg, deze brandde in 1873 af en werd 100 meter zuidelijker herbouwd, maar is geen herberg meer.
Bij de aanleg van de autoweg A1 moest een aanvoerweg van Laren naar de A1 worden aangelegd en deze ging dwars door dat stukje van de gemeente Gorssel. Hierdoor werden de meest oostelijk gelegen boerderijen onbereikbaar en de weg die hier nu heen leidt ligt in de gemeente Lochem.
De vorm van de plattegrond van de gemeente Gorssel wordt wel eens vergeleken met een karbonade en het botje daarvan is dan De Bloemendal. In De Bloemendal ligt aan de westkant café De Wippert, dat vanouds bekend was als "Het Dorstige Hert". De naam Wippert is afkomstig van de wipbrug, nodig voor het scheep-

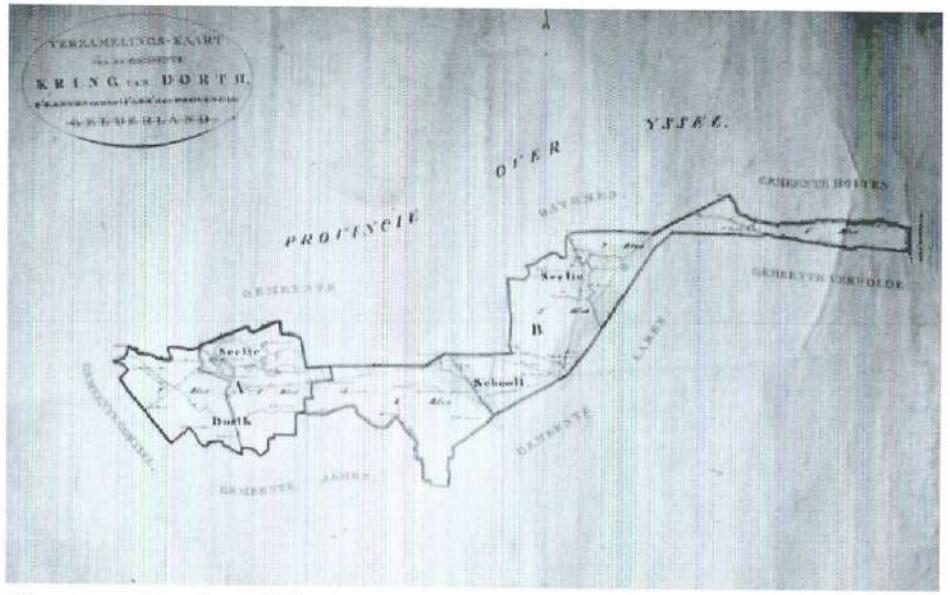

Kaart van Dorth en Schoolt

De zandstenen pinakels bij Huize Dorth

vaartverkeer op de Schipbeek. Van hieruit werd met oer (ijzererts) gevaren naar de "iezerhutte" in Deventer.
Vroeger had men hier veel last van overstromingen. In 1646 staat in het verpondingskohier geschreven dat het hier "suere gronden betreft die vaak verdrinken".
Naast markante boerderijen vinden we in de Schoolt de duidelijke resten van een eendenkooi in een prachtig natuurgebied. Tot in het begin van de twintigste eeuw is deze kooi in bedrijf geweest, doch daarna raakte hij in verval. Door ontwatering kwam de vijver 's zomers droog te staan. In de zeventiende eeuw was de kooi eigendom van de heer van Dorth, die ook markenrichter was van de marke Schoolt. In 1832 was Teunis Scholthof eigenaar, hij woonde op de Scholthof en in deze boerderij vonden ook de vergaderingen plaats van de marke Schoolt.
Een tweede fenomeen in de Schoolt is het laag gelegen stuk land tussen de Wittendijk, Peppeldijk, Braakmansteeg en Bronsvoorderdijk. De aarde hier heeft een opvallend rode kleur die wordt veroorzaakt door het hoge ijzergehalte. In de negentiende eeuw werd de grond hier afgegraven en als erts naar de hoogovens gebracht. Meester Heuvel verhaalt hierover in zijn boek "Oud Achterhoeks Boerenleven".
Gaan we vervolgens langs de Dortherbeek naar het westen dan komen we bij kasteel Dorth. In vitrine 5 worden foto's gepresenteerd van twee bijzondere gebouwen: "kasteel Dorth" en jeugdherberg "De Kleine Haar". Kasteel Dorth behoorde tot de oudste kastelen in Gelderland, het stamt uit de veertiende eeuw. Reeds in 1190 wordt een huis Dorth genoemd, doch dit heeft ongeveer 800 meter noordelijker gestaan in het Overijsselse deel van "de Heerlijkheid Dorth". Tussen 1329 en 1348 werd het kasteel gebouwd, net aan de Gelderse kant van de grens, door Seyno van Dorth. In 1618 kwam het in bezit van Adriaan Balthasar Graaf van Flodroff door zijn huwelijk met Isabella van Dorth. Het moet in die tijd een prachtig kasteel zijn geweest, maar in de loop van de achttiende en negentiende eeuw is het in steeds sterkere mate vervallen (foto 5) en uiteindelijk nagenoeg geheel afgebroken. In 1928 werd het landgoed gekocht door G.O.F. Ridder Huijsen van Kattendijke die het tegenwoordige huis liet bouwen (foto's 6, 7, 8). Het landgoed is in bezit van Natuurmonumenten, die het huis verhuurt voor particuliere bewoning. Uit het verleden is er niet veel meer aan te treffen dan de twee zandstenen pinakels, met het wapen van Flodroff, bij de oprit naar het huis. Ze zijn afkomstig van de binnenpoort van het vroegere kasteel.
Bij de brug in de Bathmenseweg stond vroeger de watermolen van

Dorth, doch deze is aan het einde van de achttiende eeuw verdwenen en vervangen door een korenmolen aan de Overijsselse kant in de Dortherhoek.
Dorth is nog even een eigen gemeente geweest en heeft in die korte tijd drie burgemeesters gehad: E.F. Pannekoek van 27 november 1817 tot 1 juli 1818, J.J. de Vuller van 1818 tot zijn aftreden in 1830 en zijn zoon J.A. de Vuller van 1830 tot de opheffing van de gemeente (wegens gebrek aan middelen) op 1 juli 1831. De raadsvergaderingen werden gehouden in herberg De Roskam, tegenover het kasteel.
De Kleine Haar, een houten jachthuis in Noorse stijl, stond eerst in Diepenveen en de eigenaar, de heer Tutein Nolthenius, heeft het in de jaren twintig over laten brengen naar Dorth. In 1934 is het door burgemeester L.R. Wentholt geopend als jeugdherberg. Op de foto's 1, 2, 3, 4 en 13, 14, 15, 16 is duidelijk te zien hoe het er van binnen en buiten uitzag en, in grote lijnen, nu nog uitziet. Enkele jaren na de opening, van 28 juni 1938 tot 6 maart 1941, is er met tussenpozen een groep van in totaal 105 jonge Joodse mensen ondergebracht. Het waren jongeren, tussen 12 en 32 jaar oud, uit verschillende landen, maar de meesten hadden de Duitse of Oostenrijkse nationaliteit. Van deze periode getuigen de foto's 9, 10, 11, 12 en 17, 18, 19 en 20. De heer S. Laansma uit Zutphen heeft over deze periode een boekje geschreven met als titel "De Joden van De Kleine Haar te Gorssel". Hij vermeldt dat van deze 105 jongeren er 48 de oorlog niet hebben overleefd. Na de oorlog is De Kleine Haar weer in gebruik geweest als jeugdherberg tot het gebouw wegens brandgevaar door de brandweer werd afgekeurd. In 1983 is het aan de veiligheidseisen aangepast en wordt er weer druk gebruik van gemaakt als (jeugd)herberg.
We gaan nu weer richting Gorssel via de Bathmenseweg en komen bij het kruispunt Bathmenseweg-Oude Larenseweg. Rechts op de hoek aan de noordkant van de Oude Larenseweg zien we de karakteristieke boerderij De Pakkert. Het was vroeger ook een herberg met de naam De Nieuwe Roskam. De bewoner heeft een echt Gorsselse naam: Dommerholt.
Op de andere hoek, ook aan de noordkant, staat een huis dat thans behoort tot de camping De Vlinderhoeve. Op deze plek heeft van 1833 tot 1883 de oude Epser school gestaan, waar de kinderen van Epse, Harfsen en Dorth naar school gingen. En dan te bedenken dat dit lopend gebeurde, want fietsen waren er toen nog niet. In 1883 werd deze school gesloten, er kwamen twee scholen voor in de plaats, namelijk te Epse en Harfsen.
Zowel in Schoolt als in Dorth zijn in de twintigste eeuw weinig

spectaculaire dingen gebeurd. Toch is door de wegverharding, vooral in de tweede helft van de twintigste eeuw, een betere verbinding tot stand gekomen met het zogenaamde "achterland". De meeste zandwegen zijn inmiddels verhard zodat ook de meest afgelegen woning bij slechte weersomstandigheden goed bereikbaar is.

Café De Wippert

De resten van de oude eendenkooi.
Duidelijk herkenbaar is de plas met op de hoeken de vangpijpen

Vitrine 6

HET KERSPEL OF KERKDORP ALMEN

H.J. Jansen op de Haar

In het begin van de twintigste eeuw vinden we een rustig en stil dorp aan de boorden van de Berkel, aan de vergetelheid ontrukt door de Achterhoekse dichter Staring met het bekende gedicht van "De Hoofdige Boer".
Wat was er toen te zien en waaruit bestond dit dorp behalve dan de kerk en de school? Erg groot was het niet en we zijn gauw klaar met het opsommen van de kern van het dorp: naast de kerk hotel Ovink (foto's 2, 9 en 17) thans De Hoofdige Boer, Rutgers de smid aan de oostkant (foto 2) en daarnaast Goorman. Er tegenover de pastorie en Het Elger en tegenover de kerk bakker Nijendijk. De school was nog naast Nijendijk en werd in 1912 verplaatst naar zijn huidige stek. Het schoolhoofd woonde al in de onderwijzerswoning op het kerkplein.(foto 8). Tussen de Whemerweg en Dorpsstraat lag de nieuwe zuivelfabriek, die in 1895 werd opgericht (foto 1). Hier en daar nog een huisje aan een pad en dat was dan Almen. De bouw- en weilanden liepen tot in het dorp en buiten het dorp lagen de boerderijen verspreid in het Berkeldal. De oprichting van de zuivelfabriek vond plaats in 1895 en maakte deel uit van de eerste woning van de directeur, zodat fabriek en woning één geheel vormden. De directeur was B.J. Bokhorst. In 1902 werd de eerste uitbreiding noodzakelijk en in 1912 werd H.J. Bokhorst benoemd tot directeur, die in de voetsporen van zijn vader trad en de fabriek trouw bleef. Hij was ook de laatste directeur. Door een fusie werd de fabriek in 1952 opgeheven.
In het dorp kon maar spaarzaam worden gebouwd omdat de meeste grond in het bezit was van de landeigenaren, die het liever niet afstonden voor woningbouw. Hierdoor was uitbreiding van het dorp bijna niet mogelijk (foto 11).
De oprichting van de Coöperatieve Aankoopvereniging Almen-Harfsen en de Coöperatieve Stoomzuivelfabriek "Almen" bracht wat werkgelegenheid, want industrie was niet aanwezig. Pas na de Tweede Wereldoorlog kwam er wat mogelijkheid voor kleine industriële ondernemingen, onder andere de betonfabriek. Dit was mogelijk geworden, mede dank zij de aanleg van het Twentekanaal in de jaren dertig. Een nadeel was dat Almen werd opgesplitst in een zuid- en noordkant, die weer werden verbonden met

twee bruggen, namelijk de Almense en de Ehzerbrug.
Toch groeide het dorp vóór de Tweede Wereldoorlog en er verscheen een kapperszaak met winkel, een rijwielzaak met winkel en een kledingzaak (foto 14). Er kwam een busdienst van Lochem naar Zutphen, waarvan het dorp profiteerde en waardoor het uit zijn isolement werd verlost. Jan van de Straat startte zijn transportbedrijf, dat uitgroeide tot garage en taxibedrijf. Loodgieter Pardijs had zijn bedrijf naast de zuivelfabriek (foto 10).
Ook kwam het zwembad in de Berkel tot stand, dat heden ten dage niet meer is weg te denken uit het dorp.
Bij het begin van de Tweede Wereldoorlog (1914) kwam het P.W. Janssen Ziekenhuis tot stand. De eerste bewoners waren geen patiënten, doch vluchtelingen uit België en Frankrijk.
Het sanatorium gaf aan velen werk; na de sluiting als sanatorium werd het nog jaren gebruikt voor revalidatie van ouderen. Het werd overgeplaatst naar Deventer in verband met nieuwbouw.
In 1938 kondigde zich het Nederlandse leger aan door de Spitholterbrug op te nemen in de verdedigingslinie en maakten de Almenaren kennis met de grensbataljons ter bewaking van de verschillende objecten.
Ook de Tweede Wereldoorlog trok een spoor door Almen en het was dit dorp dat op 2 april 1945 de eerste Canadezen kon begroeten, zij het in mineurstemming vanwege de geleden verliezen aan mensen en materiaal. Ondanks de verbroken verbinding tussen noord en zuid kwam ook Almen er weer bovenop.
Toch zijn er dingen verdwenen uit het dorpsbeeld. De schoorsteenpijp van de zuivelfabriek is er niet meer en met de fabriek verdwenen. De molen van Goldstein is in 1941 door blikseminslag afgebrand en werd niet meer herbouwd.
Ook het gebouw van de Coöperatie Aankoop Vereniging aan de losplaats aan het Twentekanaal is afgebroken, maar in plaats daarvan is er een mooie passantenhaven aangelegd, wat de recreatie weer ten goede komt.

Foto's in vitrine 6:

1. Begin twintigste eeuw. Van links naar rechts: Coöperatieve Stoomzuivelfabriek "Almen" met directeurswoning, woning posthouder tevens postkantoor; Ons Huis, bakkerij Nijendijk, kerk, onderwijzerswoning en school.

2, 9 en 17. Gedeelte woning Rutgers, Hotel Ovink thans De Hoofdige Boer, directeurswoning en zuivelfabriek, postkantoor,

Het P.W. Janssen Ziekenhuis te Almen, dat in 1914 tot stand kwam en waarvan de eerste bewoners vluchtelingen waren uit België. Het werd gebouwd als sanatorium voor Amsterdam; deze stad aanvaardde het geschenk niet en het kwam daardoor in handen van de gemeente Deventer

De plek waar vóór 2 april 1945 de Almense brug had gelegen over het Twentekanaal. De fotograaf stond aan de noordkant van het kanaal met het gezicht op de zuidoever, waar de Almenseweg nog juist zichtbaar is

Ons Huis, Nijendijk, tuin van hotel Ovink.
Hotel Ovink is gebouwd tussen 1836 en 1841 en de eerste kastelein was J.W. Koerselman. In 1841 werd dit P.L. Ovink, die tevens huisschilder was. Het café had toen de naam van "Het Kerkhof", maar ook "De Jager", naderhand werd het "Hotel Ovink". De familie Ovink bleef tot 1954, toen het bedrijf werd overgenomen door de familie Holtslag, die het thans nog beheert. De naam van het hotel werd gewijzigd in "De Hoofdige Boer".

3. Weiland met kastanjeboom, onderwijzerswoning en school.

4. Postkantoor van de familie Lubberding, Ons Huis, Nijendijk, pastorie, kerk, Kerkplein met straatlantaarn (petroleum) en dorpspomp, die naderhand werd verplaatst naar de zuidkant van de kerk.

5 en 7. De Dorpsstraat vanaf Het Elger (1885) en pastorie (1846).

6. De Nederlandse Hervormde Kerk dateert uit de dertiende eeuw en hoorde van oorsprong onder de moederkerk Warnsveld. Sedert 1272 is deze kerk een zelfstandige parochiekerk. Het collatierecht (benoemingsrecht van de pastoor) kwam sedert 1329 in handen van de Heer van de Ehze: Vrederick van de Ehze. Deze ontving dit recht in ruil met Wolter, Heer van Keppel.
In de kerk bevindt zich een doopvont uit de elfde eeuw, dat in 1834 werd gevonden in de grond onder het torenportaal. Uit de goederenlijst van de Graaf van Dalen is de Hof te Almen reeds bekend uit elfde eeuw. Onder het koor bevindt zich een grafkelder uit de zeventiende eeuw , die werd gebruikt door de eigenaar van de Ehze en de eigenaar van het Hulze. Het eigenaardige is dat de lijken in deze kelder niet zijn vergaan doch zijn gemummificeerd. In de toren hangen twee prachtige klokken, die gegoten zijn door de Zutphense klokkengieters Hemony in 1645. Deze klokken worden als monument aangemerkt en zijn in de oorlog niet door de bezetters gevorderd.
Tot 1829 werden de doden begraven om de kerk.

8. De woning van het hoofd van de Openbare Lagere School is gebouwd in 1885 en bewoond geweest door J. van Lohuizen. In 1914 kwam de heer L. Oosterkamp als hoofdonderwijzer in Almen. De heer Oosterkamp was tevens het laatste schoolhoofd die hier woonde. Na zijn overlijden is de woning niet meer als onderwijzerswoning in gebruik geweest en door de gemeente verkocht.

Deze foto van het vonder bij de boerderij Besselink werd in 1960 gemaakt. Deze boerderij lag oorspronkelijk (vóór 1635) aan de noordkant van de Berkel, doordat deze met een grote kronkel om de boerderij meanderde. Door het recht trekken van de rivier kwam deze aan de zuidkant terecht en een vonder gaf de verbinding met Almen. Volgens de overlevering zou in deze boerderij boer Stuggink hebben gewoond, bekend uit het gedicht van Staring over "De Hoofdige Boer"

De oeververbinding werd onderhouden door een paar handige schippers, waarvan het schip vastlag tussen de vernielde bruggen, waardoor van varen voorlopig geen sprake kon zijn. Zij hielden in Almen en in Eefde een pontje in bedrijf, wat een uitkomst was voor de bewoners

10 en 11. Dit gezicht op Almen geeft een duidelijk beeld van de landbouwgronden tot aan de bebouwing in het dorp: onder de kerk Ons Huis, postkantoor en het huis van de familie Loman, directeurswoning met zuivelfabriek en daarnaast de woning van het loodgietersbedrijf Pardijs.

12. Deze foto laat vanaf de fabrieksschoorsteen van de zuivelfabriek de oostkant van het dorp zien; de molen en het molenaarshuis, Groot en Klein Have liggen duidelijk buiten het dorp.

13, 14, 15 en 16 spreken voor zich zelf; bij 17, 18, en 19 zien we langzaam maar zeker wat meer bebouwing.

20. Hier nog duidelijk een onbebouwde Van Wassenaerlaan en Blauwe Dijk.

Tijdelijke begraafplaats van Canadezen in de tuin van Huize Het Elger te Almen

Vitrine 7

HARFSEN, HET DORP DAT VERHUISDE

H.J. Jansen op de Haar

Deze tentoonstelling geeft een duidelijk beeld van de tijd, waarin het nieuwe Harfsen is ontstaan. Wel rijst dan de vraag: als er een nieuw Harfsen is ontstaan, waar lag dan het oude dorp?
Het antwoord is te vinden op oude kaarten van vóór 1940. De aandachtige lezer zal dan zien, dat het oude dorp zich had genesteld aan de boorden van de Harfsense Beek, ten zuiden van de Harfsense Enk.
Het was goed boeren op de gronden langs de beek en van oudsher zijn hier boerderijen ontstaan, al bekend in de dertiende eeuw. De Harfsensesteeg loopt parallel aan de beek, wat juist op oude kaarten goed te zien is. De tegenwoordige beek is in zijn loop gewijzigd om een betere afwatering te verkrijgen en daardoor is het meanderen verminderd. Bovendien is de weg verhard en ook wat recht getrokken, terwijl de hoge kanten van de holle weg wat zijn geslecht. Vermoedelijk is na de laatste ijstijd het smeltwater afgevoerd door de Harfsensesteeg, en daardoor ontstond een holle weg. Toen het water zakte werd het water afgevoerd door een lager gelegen deel en die afvoer bleef tot heden ten dage in stand, zij het dan dat de beek stroomopwaarts de Verwoldesebeek heet, daarna de Harfsensebeek en tot slot de Eefdesebeek, om daarna uit te monden in het Twentekanaal, beneden de sluis. Vroeger ging het water rechtstreeks naar de IJssel. Het oude stroomgebied is nog weer te vinden langs de Bargekamp, onder de Zutphenseweg door bij Huis ter Beek, langs Het Spijk, onder de Mettrayweg door naar het Twentekanaal.
Daar waar de Harfsensesteeg en de beek bij elkaar kwamen en waar de oude Deventerdijk met een brug de beek kruiste (oude Hessenweg), vinden we de plaats, waar het oude Harfsen lag. De boerderijen zijn er nog, maar de oude kapel, die er eeuwen geleden werd gebouwd, is sedert de negentiende eeuw verdwenen.
Dicht bij de kapel lagen de herbergen "Het Hoentje" en "Het Haantje", ook aan een brug over de beek, terwijl de boerderijen Groot Ilsink en Ribbink eveneens aan een brug lagen, evenals Het Baltink. Thans is er maar één brug en de beek is hier verlegd. Alles voldeed aan de voorwaarden, die men mag stellen aan een

dorp: er was een kapel, er waren herbergen, er was een bakker en naderhand ook nog een molenaar en een smid. Men had een eigen schutterij en sedert de negentiende eeuw een eigen brandweer.
U zult zich afvragen waarom dan die verhuizing naar de Veldhoek, drie kilometer in noordoostelijke richting? Eigenlijk begon dit verval al bij het afbreken van de kapel. Het hart werd uit het dorp gesneden, maar het bloed kroop waar het niet gaan kon, en binnen korte tijd werd er zondagschool gehouden in de boerderij De Kleine Belte en weer enige jaren later werd "Ons Gebouw" gesticht (foto's 26 en verder), om juist te zijn in 1892.
Sedert 1833 was de school in Epse (foto 6), aan de Bathmenseweg. Deze school werd in 1883 opgeheven en gesplitst in Epse en Harfsen. In Harfsen kwam de school op het kruispunt van de Bielderweg/Reeverweg met de Lochemseweg. Harfsen in de Veldhoek heette "De Harfsense School". Het werd een stopplaats van de GOSM,de tram van Deventer naar Borculo (foto's 12, 13, en 20). Er waren twee cafés, een smid en de Coöperatieve Aankoop Vereniging Almen-Harfsen kreeg er een eigen "Loze" (foto's 10,11,12 en 13).
Geleidelijk in het begin van de twintigste eeuw begon het gebied om en bij de school zich te ontplooien. In 1887 stond er alleen de school en er tegenover het café van Broer, naderhand Schoolderman en dat heette "Het Rad van Avontuur" (foto 7).
Bij de bevrijding in april 1945 ging "oud Harfsen" in vlammen op. Toen was het gedaan met oud Harfsen. De oude boerderijen zijn wel herbouwd, maar de molen kwam niet terug en de neringdoenden woonden inmiddels in het nieuwe Harfsen. En zo is het gekomen dat de naam Harfsen nu prijkt op de borden, die aan de Lochemseweg staan opgesteld en de automobilist waarschuwen, dat er 50 km. moet worden gereden. Een rotonde completeerde het dorp (foto 15 en verder). Het nieuwe Harfsen kreeg een eigen Hervormde Gemeente, gehuisvest in een nieuw "Ons Gebouw" en een eigen predikant, met pastorie. Zo kwam dit dorp tot bloei in de twintigste eeuw.

Foto's in vitrine 7:

1 t/m 5. De Bremweg komt recht voor Buitenlust op de Lochemseweg, in het verleden kwam de Bielderweg ook rechtstreeks op de Lochemseweg.

2. De Lochemseweg voor de aanleg van de rotonde.
De aanleg van de rotonde behoeft geen nadere uitleg.

De molen van Hartgerink, die bij de bevrijding in brand werd geschoten en niet werd herbouwd

De boerderij naast de molen overleefde de bevrijding van Harfsen ook niet en vele gezinnen kwamen in noodwoningen terecht. Zo ook de familie Brummelman, die u hier ziet afgebeeld voor hun bewoonbaar gemaakte kippenhok

Een prachtige tekening van de kapel uit het oude Harfsen. De kapel werd in de negentiende eeuw afgebroken. De boerderij werd bewoond door de "Kapelleman". Ook deze boerderij is verdwenen. Dit was dus het "hart" van Harfsen dat uit het oude dorp was gesneden, maar dat door een geslaagde transplantatie in het nieuwe Harfsen levenskracht kreeg

De Harfsensesteeg, gefotografeerd van oost naar west. Het rode dak, recht voor de weg, is ongeveer de plek waar de kapel moet hebben gestaan. De hoge kanten, links is de beekzijde en rechts de enk: een echte holle weg, die de naam van steeg met ere draagt. De weg maakt hier een bocht naar links, met aan de linkerkant de boerderijen Het Wunderink en Ebbink. Daarnaast lagen de boerderijen Groot Ilsink en Ribbink aan de Kapelweg, met op de hoek smederij Ter Hogt

6. De voormalige Epser school aan de Bathmenseweg tegenover De Pakkert of De Nieuwe Roskam, dus op de Hoek Oude Larense Weg-Bathmenseweg.

7. De Nieuwe school in Harfsen in 1887.

8. Een groep feestende kinderen in 1923.

9. Kookcursisten in 1933. (Foto's blz. 32/33 van het boek "Twee Marken Gemerkt".)

10, 11, 12, en 13. Deze foto's spreken voor zichzelf.

15, 16, en 17. Aanleg van de rotonde.

18. Station van de GOSM te Harfsen van de familie Golstein, thans Buitenlust.

19 en 20. Idem.

21. De Bielderweg (oude situatie).

22, 23, 24 en 25. Deze foto's spreken voor zichzelf.

26 t/m 29. Ons Gebouw aan de Reeverweg met pastorie aan de Bremweg.

SPONSORS VAN DE ELF MARKEN

Almen:
Boeltjes Sig. Mag./Kantoorboekhandel, Dorpsstraat 20
HCR De Hoofdige Boer, Dorpsstraat 38
Installatiebedrijf F. Pladdet, Dorpsstraat 24

Eefde:
Bouwbedrijf Nijenhuis Menkveld, Mettrayweg 30
Makelaarskantoor B.W. ten Dam, Rustoordlaan 39

Epse:
Aannemersbedrijf H. Hietbrink, Epserenk 26

Gorssel:
ABN AMRO bank N.V.
Gemeente Gorssel
Kantoorboekhandel Bechtle, Hoofdstraat 36D
Rabobank Berkel-IJssel
Welkoop H.H. Berndsen, Molenweg 38
Verzekerings Adviseur De Boei, Elfuursweg 3A
H.C.R. De Roskam, Hoofdstraat 26

Harfsen:
Café Buitenlust, Lochemseweg 132
Foto Wim Wichers, Lochemseweg 94
Garage Henk Slettenhaar, Bremweg 1B
Installatiebedrijf Jan ten Have, Lochemseweg 96
Lubberding BV Harfsen, fabrikant van Gerjak voortenten, en Tago vouwwagens, Reeverweg 6A

Inlichtingen over sponsoring bij de penningmeester.

Het lidmaatschap loopt van 1 januari - 31 december.
Opzeggen van het lidmaatschap dient te geschieden vóór 1 december.

De contributie bedraagt f. 30,-- per jaar per gezin. Hiervoor heeft men vrije toegang tot de vergaderingen, lezing- en dia-avonden. Tevens wordt elk kwartaal Ons Markenboek gratis toegezonden. De leden buiten de gemeente betalen hiervoor f 5,-- extra als bijdrage in de portokosten.
Betaling van contributie, bijdragen of giften kan geschieden op de rekening van de vereniging nr. 3014.05.611 bij de Rabobank "Berkel-IJssel".
Voor contributiebetaling wordt voorkeur gegeven aan een machtiging of een acceptgirokaart.

Publicatie of overname van artikelen uit Ons Markenboek is alleen toegestaan met toestemming van de voorzitter van de redactiecommissie.
Kopij te zenden aan één van de leden der redactiecommissie, indien mogelijk op diskette (WP.5.1) met drie uitgewerkte teksten.

Het verenigingsgebouw Het Richtershuis, Hulstweg 4 te Harfsen, is op dinsdagmiddag geopend van twee tot vier uur. De tweede dinsdag van de maand kan men hier terecht voor bibliotheek en genealogie.
Het gemeente-archief is alleen op maandag geopend.

Adviseur : J. Eefting, archivaris gemeente Gorssel
Postbus 19, 7213 ZG Gorssel, tel 0575 498989

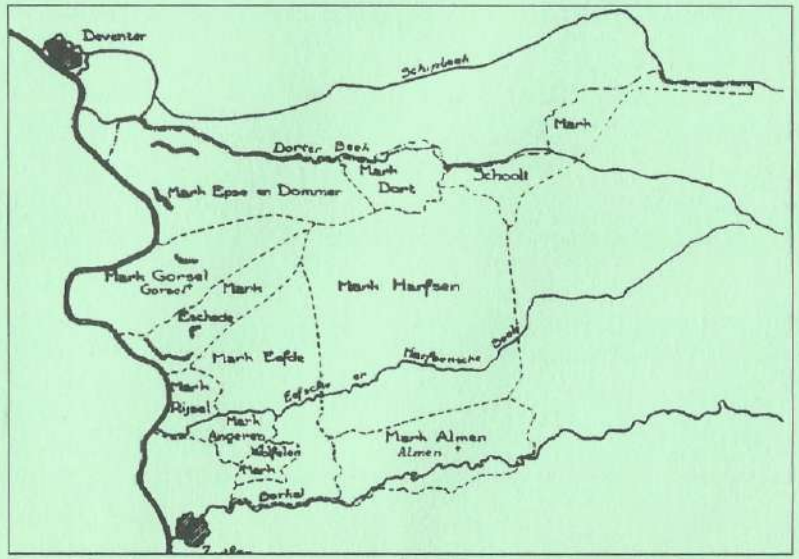

Kaartje van de vroegere marken in de gemeente Gorssel